

BESLUT

Datum
1997-06-09

Dnr
4363-1996

Chefsjustitieombudsmannen
Claes Eklundh

Anmälan mot Helsingborgs tingsrätt om vägran att använda telefax

Anmälan

I en anmälan till JO anförde Annika B Anjou bl.a. att lagmannen Johan Leche vid Helsingborgs tingsrätt utfärdat ett generellt förbud mot att skicka handlingar per telefax till media.

Till sin anmälan hade Annika B Anjou fogat dels en begäran från henne ställd till tingsrätten om att per telefax få del av tingsrättens domslut och domskäl i ett visst mål, dels ett brev daterat den 20 november 1996 från Johan Leche i vilket han bl.a. anförde att han instruerat tingsrättens personal att beställda domar och andra handlingar som inte har anknytning till eller behövs för handläggning av visst pågående mål eller ärende, skall översändas med post och inte per telefax. I brevet anförde Johan Leche vidare att Annika B Anjou inte förvägrades att erhålla den begärda domen utan att frågan endast gällde sättet på vilket domen skulle översändas till henne.

I ett senare brev till JO anförde Annika B Anjou att hon den 2 januari 1997 fortfarande inte hade fått den begärda handlingen.

Utredning

Ärendet remitterades till Helsingborgs tingsrätt för upplysningar och yttrande.

Tingsrätten (Johan Leche) anförde i ett remissvar bl.a. följande.

Enligt 12 § första stycket sista punkten förordningen (1980:90) om statliga myndigheters serviceskyldigheter (ändrad 1996:876) får beställd handling sändas till beställare via telefax om det är lämpligt. Redan ordvalet "får" torde ge vid handen att det inte kan anses vara en exklusiv rätt för beställaren att erhålla handlingen via telefax utan att sättet att översända handlingen får avgöras av vederbörande myndighet. Det avgörande kriteriet för användningssättet är, som också framgår av författningstexten, om det är lämpligt att använda nu berört kommunikationssätt.

Som framgår av mitt svar till Anjou utgör grunden för min instruktion till personalen att inte översända domar och handlingar via telefax i andra fall än där domen eller handlingen har anknytning till eller behövs för handläggningen av visst pågående mål eller ärende att tingsrätten gjort den bedömningen att rättens telefaxutrustning i betydande omfattning användes av myndigheter eller personer, som har anknytning till anhängiggjorda mål eller ärenden. Tingsrätten har kunnat förmärka att parter och ombud i större utsträckning än tidigare utnyttjar telefaxutrustning i stället för att använda sig av postverket. Den av postverket aviserade

portohöjningen torde medföra att såväl tingsrätten som myndigheter och den rättssökande allmänheten i ännu högre utsträckning kommer att använda sig av telefaxutrustning. Helsingborgs tingsrätt torde - med undantag för Malmö tingsrätt - vara den största tingsrätten i södra delen av landet, ett förhållande som inte borde vara främmande för Anjou. På grund härav förekommer det en betydande trafik med tingsrättens telefaxutrustning. Som exempel härpå kan hänvisas till bifogade slumpvis uttagna journalblad. Enligt tingsrättens uppfattning är det med de begränsade personella och tekniska resurser, som står tingsrätten till förfogande, inte möjligt att avdela personal för att via telefaxutrustning effektuera alla beställningar på domar och handlingar, som saknar anknytning till pågående mål eller ärende. Det kan anmärkas att man har upplyst mig att vid översändande av tre sidor åtgår omkring två minuter. Utöver det förhållandet att telefaxutrustningen under sändningstiden är upptagen för såväl utgående som ingående mera angelägen trafik, åtgår en betydande arbetsinsats för att övervaka att sändningen utföres på riktigt sätt. Det är sålunda här fråga om det ansvar tingsrätten har att prioritera sina arbetsuppgifter i belysning av tilldelade resurser. Enligt tingsrättens bestämda uppfattning måste därvid myndigheters och den rättssökande allmänhetens intresse av att få mål och ärenden avgjorda inom rimlig tid väga tyngre än det besvär som måhända kan drabba massmedia genom att handlingen översändes per post och erhålles någon av de påföljande dagarna. Det skall därvid anmärkas att tingsrättens personal försöker att skyndsamt översända den begärda handlingen med post. Möjlighet föreligger också alltid för beställare att under tjänstetid på tingsrättens kansli omedelbart ta del av handlingen. Tingsrättens personal brukar då också vara sökanden behjälplig att erhålla kopia av handlingen. Som anförts till Anjou kan det ur rättvisesynpunkt inte komma ifråga att särbehandla henne framför andra företrädare för massmedia. Till skillnad från Anjou har dessa visat sig ha förståelse för den uppkomna situationen. Ett avsteg från det av tingsrätten tillämpade förfarings sättet skulle i vart fall vid de större domstolarna medföra att man för att tillfredsställa medias önskemål skulle tvingas att avsätta resurser, som i hög grad bedöms som angelägna för lösandet av de uppgifter, som åvilar rättsväsendet.

I ett tillägg till sin anmälan synes Anjou göra gällande att hon har beställt den aktuella domen och att denna inte har översänts till henne. Som framgår av anteckningar gjorda av domstolsbiträdet Siv Molinsky, vars trovärdighet jag aldrig har haft anledning att sätta ifråga, har någon beställning inte gjorts till henne. Jag kan inte heller erinra mig att jag personligen har haft något samtal med Anjou vid detta tillfälle. Inte heller hennes brev till mig den 19 november 1996 ger uttryck för någon begäran om att erhålla domen. Brevet har snarare tolkats som ett allmänt missnöje med att handlingar inte sändes via telefaxutrustning. I anledning av Anjous sista skrivelse till justitieombudsmannen bad jag Siv Molinsky att ringa upp Anjou för att efterhöra huruvida någon dom hade beställts. Som framgår av aktanteckningen medgav då Anjou att hon endast beställt domen via telefax. Anjous meddelande till justitieombudsmannen kan av mig inte tolkas på annat sätt än att hon sanningslöst hos justitieombudsmannen har velat göra gällande att tingsrätten i strid mot tryckfrihetsförordningens och servicecirkulärets bestämmelser underlåtit att med post översända en begärd handling.

Rättslig reglering

Regler om allmänna handlingars offentlighet finns i 2 kap. tryckfrihetsförordningen. En allmän handling som får lämnas ut skall på begäran genast eller så snart det är möjligt på stället och utan avgift tillhandahållas den som önskar ta del av den (12 §). Den som önskar ta del av en allmän handling har också rätt att mot fastställd avgift få en avskrift eller kopia av handlingen till den del den får lämnas ut. En sådan begäran skall behandlas skyndsamt (13 §).

När beslut eller andra handlingar skall lämnas ut bör de enligt 12 § första stycket (före 1 juli 1996; 7 § första stycket) förordningen (1980:900) om statliga myndigheters serviceskyldighet (serviceförordningen) sändas med posten, om inte något annat har begärts eller är särskilt föreskrivet. Handlingarna får även sändas via telefax om det är lämpligt. Enligt andra stycket samma paragraf bör avgifter för beslut och andra handlingar tas ut genom postförskott. Avgifter får emellertid tas ut på annat sätt om det är lämpligare.

Bestämmelser om avgifter för bl.a. kopia av allmän handling finns i avgiftsförordningen (1992:191). Avgift skall tas ut om en beställning omfattar tio sidor eller

mer (16 § första stycket). Detta gäller även om handlingen sänds till beställaren via telefax (16 § tredje stycket).

I propositionen 1989/90:138 föreslog regeringen vissa nya riktlinjer rörande bl.a. myndigheters avgifter för kopior m.m. I samband härmed uttalade departementschefen följande.

Telefaxkopian kan betraktas som en vanlig kopia även om den överförs på visst sätt. Att expediera kopior med telefax innebär dock vissa praktiska svårigheter för myndigheterna bl.a. beträffande formerna för avgiftsuttaget. Jag anser därför att huvudregeln även fortsättningsvis bör vara att expeditioner av kopior sänds per post. Jag finner det emellertid naturligt att myndigheter som har telefaxutrustning använder denna för att expediera kopior om sådant önskemål framställs. Under förutsättning att tillfredsställande garantier finns för att beställaren erlägger betalning bör detta även kunna gälla beställningar som överstiger den föreslagna gränsen för utlämnande (prop. 1989/90:138 s. 12).

I de förordningsmotiv (1992:3) till avgiftsförordningen som senare följde anförde departementschefen bl.a. följande (s.17).

Telefaxkopian kan betraktas som en "vanlig" kopia som expedieras på visst sätt och bör behandlas som andra kopior. Om det begärs och myndigheten förfogar över telefaxutrustning kan kopior således expedieras via telefax och avgift tas ut som för "vanliga" kopior. Förutsättningen är dock att myndigheten finner det lämpligt, varvid bl.a. frågor om sekretess kan inverka på bedömningen.

Bedömning

Som jag har anfört i ett tidigare ärende är det domstolen som har att avgöra om det är lämpligt att använda telefax vid en expediering av handlingar och att denna lämplighetsbedömning måste göras i varje enskilt fall (JO 1994/95 s. 63).

När någon beställer en kopia av en offentlig handling från en domstol följer av 12 § första stycket första meningen serviceförordningen att handlingen bör expedieras med post *om inte annat har begärts*. Att valet av expedition av en handling påverkas av mottagarens önskemål framgår således direkt av författningstexten. Vid den lämplighetsprövning som domstolen har att göra enligt 12 § första stycket andra meningen serviceförordningen är det därför enligt min mening naturligt att tolka reglerna så att en kopia av en handling bör skickas per telefax om det begärs och inte omständigheterna i det enskilda fallet gör att en sådan expedition inte är lämplig. Vid bedömningen av om det är lämpligt att använda telefaxutrustningen skall således beställarens önskemål om att få handlingen expedierad via telefax anses ge upphov till en presumtion att det är lämpligt att använda denna expedieringsform. De ovan återgivna förarbetsuttalandena utesluter inte en sådan tolkning. Tvärtom vinner den stöd i departementschefens uttalande i prop. 1989/90:138 s. 12.

Som exempel på omständigheter som vid tingsrättens lämplighetsbedömning måste vägas in vid sidan av ett framfört önskemål har jag i det nyss nämnda ärendet angett den tekniska utrustning som finns, dess funktionsduglighet vid tillfället, arbetssituationen, beställningens omfattning och handlingens innehåll.

Av tingsrättens remissvar framgår att lagmannen gett generella direktiv till personalen om att expediering med telefax inte skall ske i andra fall än där domen eller handlingen har anknytning till eller behövs för ett visst ärende. Skälet är enligt lagmannen att domstolens telefaxutrustning i betydande omfattning används av parter och ombud i pågående mål eller ärenden och att domstolen inte har perso-

nella och tekniska resurser att via telefax expediera beställningar från exempelvis massmedierna.

Som jag tidigare anfört bör ett sådant generellt ställningstagande inte förekomma, utan en prövning får ske från fall till fall. Skriftväxling eller andra brådskande expeditioner kan naturligtvis i det enskilda fallet hindra att en beställning av en handling per telefax inte omedelbart kan effektueras. Vid andra tillfällen, då sådana brådskande expeditioner inte äger rum, bör emellertid expediering per telefax kunna ske. Att Helsingborgs tingsrätts telefaxutrustning inte används flitigare än att den kan användas även för andra expeditioner än sådana som den nu används för, framgår av de trafikrapporter som domstolen fogat till sitt remissvar.

Vad som i övrigt framkommit föranleder inte något uttalande från min sida.

Ärendet är härmed avslutat.

Claes Eklundh

Erik Sundström

Kopia till

Annika B Anjou

Helsingborgs tingsrätt (Dnr 108/96)